

woningbouw de bestaande landschapsstructuur in de stadsrand versterkt en een fonds gevormd voor instandhouding van een bestaand, aangrenzend landgoed. De rol van de partijen kan per geval verschillen: van initiatiefnemer, financier, toetser, gebruiker, eigenaar en beheerder tot risicodragende partij. In het project Sloebos realiseren gemeente, projectontwikkelaar, Natuurmonumenten en DLG dankzij een optimaal rollenspel bij aankoop, toedeling en eigendom van *benodigde gronden* een bos van 200 ha. En op een plek waar geen EHS of 100 ha. bos was voorzien! Flexibiliteit in het begin van het planproces heeft een gunstig effect op de realisatiekansen en vraagt om zorgvuldige uitwerking van *bestemmingen en vergun-*

ningen. Op die manier zou in Breda ZO nieuw bos en natuur gelijk op kunnen gaan met nieuwe verstedelijking.

Het boeken van resultaat is gediend met grote en kleine stappen, maar te allen tijde met goede timing (*fasering*): het Groene Woud zal naast enkele grotere klappen, vooral ook door vele kleine gerealiseerd worden middels een meerjarig actieprogramma, waar Brabants Landschap vele partijen uitnodigt op hun manier en op een passend moment hun rol te spelen.

Het is de *combinatie van hoge ambitie (vernieuwing, kwaliteit) en goed rollenspel* die het 'm doet.

De rol van de bosbouwsector op weg naar realisatie

Er is niet één truc die het succes

bepaalt. Er is dus ook niet één rol voor de bosbouwsector. Maar in ieder geval draagt het bespreekbaar maken van vele waarheden over bos bij aan open communicatie, en dus aan samenwerking en realisatie. De bosbouwsector (van kennisbron tot investeerder) doet er daarom goed aan om zoveel mogelijk waarheden naast elkaar in ogenschouw te nemen. Wanneer bij concrete initiatieven naast defensieve ook offensieve uitgangspunten voor bosbouw worden ingebracht, nodigt dit andere sectoren eerder uit tot samenwerking. Het programma van een project kan daarbij al een vertrekpunt voor samenwerking vormen, ook als de ruimtelijke en organisatorische oplossing voor die locatie nog niet helder is (voorbeeld West-Brabant 2x zo mooi). Het creatief combineren van de identiteit van de plek met andere ruimtelijke en procesmatige succesfactoren bepaalt de slagingskans van een project. Bedenk dat een bosbouwer (net als bijv. een stedenbouwer) in het planproces heel verschillende rollen kan spelen. De volgende opsomming van mogelijke rollen is niet limitatief: initiator, stimulator, onderzoeker, realisator, eigenaar, beheerder. Neem die rol daarom steeds kritisch in ogenschouw om het maximaal voordeel uit samenwerking te realiseren.

Kees van Vliet, redactie Nederlands Bosbouw Tijdschrift

Samen werken aan nieuw beleid; reacties uit de praktijk

In het beleidsprogramma Kracht en Kwaliteit lijkt de nieuwe bestuursstijl van

het ministerie van LNV nu stevig verankerd te worden. Eén zwaluw maakt nog

geen lente, maar de intenties van Kracht en Kwaliteit wijzen veelvuldig in dezelfde

de richting: naar een meer open, communicatieve en participatieve manier van beleidsvorming. Andere overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties worden beschouwd als partners waarmee LNV samen wil werken aan effectief beleid.

Daarbij hoort een heldere afbakening van verantwoordelijkheden, maar ook ruimte om in te spelen op regionale situaties of private initiatieven. Interactieve beleidsvorming en een gebiedsgerichte aanpak behoren voor LNV uitdrukkelijk tot de mogelijkheden. In dit artikel geven twee maatschappelijke partners hun visie op de intenties van LNV in de aanloop naar de nieuwe groene nota's. Rob Nas (Bosschap) en Ton Bosman (Natuurmonumenten) werden hiertoe eind maart geïnterviewd.

Het Bosschap

Partners in groen

Het Bosschap is al tientallen jaren namens de bossector actief betrokken bij de beleidsontwikkeling rond bos en bosbouw. Rob Nas is als secretaris van het Bosschap een vaste partner bij veel overlegsituaties tussen overheid en sector. Hij is van mening dat er altijd een zeker partnerschap is geweest, maar dat niet alle eigenaarscategorieën daarbij dezelfde aandacht kregen. Zeker nieuw is de ruimte voor de uitwerking op gebiedsniveau. De rijksoverheid zal haar beleidsconcepten nu zo introduceren dat het eindbeeld niet al volledig is ingevuld. Daardoor is er de ruimte voor grondeigenaren om te overwegen welke rol zij willen spelen bij de realisatie van maatschappelijke doelen, in samenhang met hun bedrijfsdoelen. De

mate waarin de sterke punten van de eigenaarscategorieën kunnen worden ingepast in een voor de overheid aanvaardbaar concept bepaalt het partnerschap. De provincies regelen dat. Zij zijn verantwoordelijk voor een regionaal concept dat een resultante is van de landelijke beleidsdoelen en de wensen van grondgebruikers die hieraan een bijdrage willen leveren. Nas acht het eigenaren/beheerdersoverleg over de Zuid-Oost Veluwe een goed voorbeeld van deze benadering; partnerschap kan nog tot mooie resultaten leiden.

Gelijke kansen

In het bestuurlijk overleg over de ecologische hoofdstructuur (EHS) zien we ook die beweging naar meer regionale differentiatie. Het eindbeeld is niet langer eenduidig, maar de doelen van de EHS blijven. Decentralisatie naar een bestuurslaag die kan onderhandelen tussen beleidsconcept en grondeigenaar/beheerder is volgens Nas essentieel. Dit heeft ook gevolgen voor de deelnemers aan het debat. Het oorspronkelijke concept van de EHS hield een scherpe scheiding in van landbouw en natuur en een zekere collectivisering van grondbezit. Bij de huidige, meer open benadering heeft iedere grondeigenaar/beheerder zijn kansen om een bijdrage te leveren aan de realisering van de EHS, gezien vanuit de eigen doelstellingen en mogelijkheden. De eigenaren/beheerders en overheid worden daardoor medestanders, die met elkaar overleggen en onderhandelen. De overheid staat voor wat gemeenschappelijk moet zijn, maar heeft daar geen dwingende en eenduidige opvattingen over. Dit markeert een omslag in het bestuurlijk denken die nu ook in het beleidsrealisatietraject voor het landelijk gebied wordt verankerd.

BEDRIJFSCHAP VOOR DE BOSBOUW EN DE HOUTTEELT

Verzilvering

Dit alles houdt ook verband met het thema verzilvering. Het Bosschap heeft dit thema op de agenda gekregen en vraagt daarbij om een oplossing voor het probleem dat het bos- en natuurbeheer niet (economisch) duurzaam is geregeld. Centraal staat de vraag: hoe komen we tot een economisch gezonde situatie voor het terreinbeheer? Binnen de economie van het landelijk gebied is de EHS voor velen belangrijk; denk ook aan de recreatieondernemers, de waterwinners en de eigenaren van onroerend goed. Zij dienen dus ook partners te zijn in het overleg over de uitwerking en inrichting van de EHS. Naarmate hun belangen met de resultaten beter gediend zijn, stijgt de validiteit van de redenering dat zij moeten bijdragen aan de instandhouding ervan. De bestuurlijke uitwerking van dit principe moet leiden tot de gewenste gezonde financiële basis voor het bos- en natuurbedrijf. Wanneer het terreinbeheer economisch gezond is, dan worden ook natuurontwikkeling en bosuitbreiding weer interessante opties voor private investeringen, aldus Nas.

Nieuwe concepten

Doordenkend naar de toekomst moet de open benadering van beleidsconcepten voor het landelijk gebied worden ondersteund door bestemmingswijziging. Voor grondeigenaren moet het aantrekkelijk zijn hun grond te onttrekken aan de landbouw en er een bos- of natuurbestemming aan te geven. Het Programma Beheer bevordert dit door de waardevermindering van de

grond te compenseren met een 30-jarige uitkering, die als een soort inkomensgarantie werkt. Daarnaast blijft men eigenaar van de grond en de opstallen. Afhankelijk van de ontwikkelingen in de Europese landbouw en de Brusselse regelgeving kan een dergelijke optie sneller aan betekenis winnen dan we nu denken. Wat betekent dat voor de begrenzing van de EHS en voor het huidige concept van agrarisch natuurbeheer? En welke kansen liggen er om die nieuwe bos- en natuurgebieden door een intelligente inrichting op te waarderen tot het niveau van landgoederen, met een sterkere financiële positie? Willen we dat mogelijk maken, door bijvoorbeeld voor bos- en natuurbestemmingen lichtere toetsingsprocedures te hanteren in de ruimtelijke ordening? De overheid zet de deur naar participatie open, maar benut nog te weinig de nieuwe mogelijkheden door de regelgeving bij het oude te laten. Zij moet de ideevorming juist prikkelen met nieuwe concepten en een wet- en regelgeving die beter zijn toegesneden op de open, communicatieve en participatieve manier van beleidsvorming.

Communicatie

Tot slot wijst Rob Nas erop dat de nieuwe bestuursstijl van LNV ook andere eisen stelt aan met name de particuliere grondeigenaren. Zij worden geconfronteerd met de noodzaak om op provinciaal en gemeentelijk niveau hun belangen en doelstellingen in te brengen in het overleg met de andere eigendoms categorieën en gebruikers. Voor de grote terreinbeherende organisaties is dat gesneden koek, voor de particulieren niet. Zij moeten hun organisatie daartoe op provinciaal niveau professionaliseren en de interne communicatie met de ei-

genaren hierop aanpassen. De inhaalslag die hiervoor nodig is doet een flink beroep op de individuele eigenaar en de hem vertegenwoordigende organisaties. Maar het gebeurt. Gelukkig maar, want een effectief beleid voor het landelijk gebied op basis van partnerschap is alleen mogelijk als alle grondeigenaren meedoen.

Vereniging Natuurmonumenten

Thema's in het natuurbeleid

De Vereniging Natuurmonumenten is een particuliere natuurbeschermingsorganisatie die zich al sinds 1905 toelegt op aankoop en beheer van waardevolle natuur. Ton Bosman is nu bijna drie jaar directeur Terreinbeheer van Natuurmonumenten en is in die hoedanigheid nauw betrokken bij de realisering van het natuurbeleid. De hoofdaccenten voor het nieuwe natuurbeleid komen voor hem niet uit de lucht vallen. De EHS moet stevig op de kaart gezet worden, dat is bekend. Daarnaast moet in het 'witte gebied' ruimte gecreëerd worden voor natuur; dat is minder goed van bovenaf te sturen. Natuur bij de stad mag wat hem betreft nog wel wat meer vanuit de stad bekeken worden: wat kunnen we doen voor de stadsbewoners om de natuur dichterbij huis te brengen en vloeiende overgangen van stad naar buitengebied te realiseren? Bij alles wat we uitdenken voor stad en EHS zouden watersystemen een belangrijker rol moeten spelen. En bij alle ingrepen die gepland worden voor infrastructuur of stedenbouw moet de ecologische tegenpool steeds aan de orde komen. Zorg dat bestaande corridors hier en daar onderbroken worden door groene corridors en vergeet het landschap niet. Voor nieuwe corridors is het volgens Bosman nog

te vroeg; daarover moet nog een kritische discussie gevoerd worden.

Samenwerken biedt kansen

Samenwerking met anderen gebeurt niet alleen in groene allianties. We moeten juist toe naar nieuwe allianties die misschien nog niet zo groen lijken te zijn. Bouwondernemers en baggerbedrijven beseffen best waar we over praten als we hen onze sturende principes voorleggen. Misschien hebben we vroeger teveel in eigen kring geopereerd en te weinig met anderen gepraat; dat kan een reden zijn dat 'rood voor groen' nog niet goed van de grond komt. Samenwerking met andere partners komt niet makkelijk tot stand maar het biedt meer mogelijkheden dan we denken. Het is een leerproces waarin ieder zich bewust wordt van zijn eigen keuzes, maar waaruit ook duidelijk wordt welke zaken ons binden. Op die terreinen is een vruchtbare samenwerking mogelijk. Denk bijvoorbeeld aan de waterwinning en het gezamenlijk belang van voldoende water van goede kwaliteit; meer aandacht voor oppervlaktewinning spaart grondwater maar biedt ook nieuwe kansen voor natuur en landschap. Het geheim voor een goede samenwerking in concrete projecten is daarnaast dat geen van de partijen van tevoren een compleet uitgewerkt plan moet hebben. Je moet open en transparant dat proces ingaan, aldus Bosman.

Haagse en andere partners

Het is de vraag of de rijksoverheid al helemaal van die boodschap doordrongen is. Natuur-

Vereniging
Natuurmonumenten

monumenten heeft wel haar hoop gevestigd op het groene poldermodel. Voor de komende jaren staat het ministerie van Verkeer en Waterstaat extra in de belangstelling. Daar gaat veel gebeuren; denk bijvoorbeeld aan de vierde nota Waterhuishouding en water als sturend principe. Die benadering past goed bij ons, maar in de praktijk bieden de plannen niet altijd voldoende ruimte om er ook samen iets moois van te maken. Toch gaat het wel de goede kant op, getuige ook de overeenkomst met Rijkswaterstaat om samen met hen het planproces te trekken voor de inrichting van een complete uiterwaard.

Van nature zou je verwachten dat het ministerie van LNV de belangrijkste partner is voor Natuurmonumenten; in de praktijk blijken Verkeer en Waterstaat en VROM net zo zwaar te wegen. Landbouw zit politiek gezien in een moeilijke periode, maar er staan nieuwe nota's op stapel voor natuur en platteland. De nadruk ligt daarin nog wel sterk op de productiefunctie van het landelijk gebied. Voor natuur wordt goed ingezet op de EHS, maar voor alles wat daarnaast nog van belang is lijken onvoldoende middelen beschikbaar. LNV besteedt terecht meer aandacht aan de rol die particulieren kunnen spelen, zoals in het Programma Beheer. De regeling is echter nog onvoldoende uitgekristalliseerd. Volgens Bosman is maatwerk nodig in de benadering van de vele partners in het natuurbeheer.

Voor Natuurmonumenten geldt dat naast de ministeries vooral de provincies een steeds belangrijker aanspreekpunt worden voor de realisering van het natuurbeleid. De diversiteit van het provinciale beleid is een boeiende uitdaging. Ook gemeenten

en waterschappen kunnen interessante partners zijn om gemeenschappelijke doelen te bereiken. Het palet aan mogelijkheden tot samenwerking is groter dan ooit.

De markt en het zilver

Natuurmonumenten organiseert op 22 april een voorjaarsforum onder de titel "Een AEX voor de natuur?". Hoe kunnen we draagvlak en financiering vinden voor de vele natuurwensen die we met elkaar willen realiseren? De thema's vermarkting en verzilvering zijn hier dus ook aan de orde. Een deel van de inkomsten van het toeristisch bedrijfsleven (maar ook van gemeenten, waterbedrijven, makelaars) wordt gegenereerd op basis van de aantrekkelijke, schone, groene omgeving waar zij gebruik van maken. Dat moet leiden tot een besef van medeverantwoordelijkheid voor die omgeving. Er zijn vele ideeën om daar inhoud aan te geven. Op de Veluwe worden bijvoorbeeld initiatieven ontplooid om de gasten gratis openbaar vervoer te bieden in samenwerking met het busbedrijf en de verblijfsrecreatie; ook recreatieve routestructuren met bijbehorende accommodatie worden samen met de toeristische sector uitgewerkt.

De overheid zou vooral ook moeten kijken naar de mogelijkheden die de fiscale wetgeving kan bieden om de economische ontwikkeling van het landelijk gebied te versterken. De druk op de grondmarkt en het bijbehorende prijsniveau moeten omlaag om concrete groene initiatieven een kans te geven. Daarnaast moeten de beschikbare fondsen voor economische structuurversterking ook ten goede kunnen komen aan de toeristisch-recreatieve sector in gebieden zoals de Veluwe.

De stad en het bos

Natuurmonumenten beschouwt natuur altijd inclusief het bos, maar Ton Bosman wil wel enkele aandachtspunten noemen die specifiek voor bos van belang zijn. De nieuwe thema's in het beleid bieden goede kansen voor bos, met name in de stedelijke invloedsfeer. Zie bijvoorbeeld de Bosnota Limburg, met ideeën voor bosaanleg samen met particulieren om de stedelijke structuren niet aaneen te laten groeien. Het bos moet dichterbij de mensen gebracht worden; daarvoor moet je ook laten zien hoe dat werkt met bos, wat is de waarde ervan en wat kunnen de mensen ermee? Denk ook aan het concept van de nieuwe landgoederen; als je dat op een goede manier kunt invullen levert dat extra bos en natuur op, gefinancierd door het landgoed. De overheid moet dan wel aantrekkelijke mogelijkheden bieden om de ruimte bij de stad te benutten voor het stichten van de landgoederen voor de 21^e eeuw. Het concept van de provincie Overijssel gaat daar voor velen niet ver genoeg in.

Tenslotte

Het ministerie van LNV wil in de komende jaren volop gebruik maken van haar brede netwerk van partners in het groen. Die ambities zijn niet onopgemerkt gebleven en de geïnterviewde partners staan klaar om samenspel en zonodig tegenspel te geven. Het lijkt een interessante tijd te worden voor de beleidsontwikkeling op het gebied van bos, natuur en landschap. De redactie van het Nederlands Bosbouw Tijdschrift wil hier regelmatig aandacht aan besteden in de vorm van artikelen of interviews. Concrete discussiebijdragen zijn welkom.